

**КОНФЛИКТТИК
АЙМАКТАРДАН
КЕЛГЕН БАЛДАРДЫ
РЕПАТРИАЦИЯЛОО,
РЕАБИЛИТАЦИЯЛОО,
РЕИНТЕГРАЦИЯЛОО
ТЕМАЛАРЫН
ЧАГЫЛДЫРУУ
БОЮНЧА СУНУШТАР**

**ЗЫЯН КЕЛТИРБЕ,
ТҮШҮНДҮР!**

2022

#PREVENTION MEDIA

[HTTPS://PREVENTION.KG](https://prevention.kg)

МАЗМУНУ

03

Колдонулган терминдер жана алардын түшүндүрмөлөрү

04

Киришүү

06

Борбор Азия мамлекеттериндеги репатриация иштери

08

Репатриацияга байланыштуу укуктук маселелер

10

Репатриация менен реинтеграцияны чагылдыруудагы сунуштар

16

Конфликттик аймактан кайтарылган балдар тууралуу чагылдыруудагы БУУнун сунуштары

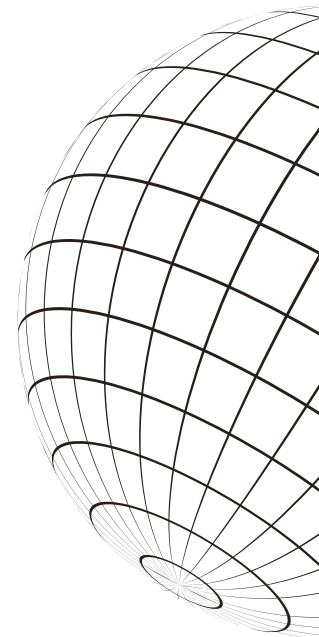
19

БУУнун Балдар фондунун алты принциби

21

Корутунду

КОЛДОНУЛГАН ТЕРМИНДЕР ЖАНА АЛАРДЫН ТҮШҮНДҮРМӨЛӨРҮ

Конфликттен жабыркаган балдар – куралдуу конфликт чыккан аймактарга эркинден барып, ата-энелеринин же камкорчуларынын каалоосу менен кайсы бир окуялардын катышуучулары же күбөсү болууга аргасыз болушат. Бириккен Улуттар Уюмунун сунуштарынан

Кайтарылган адам – эмиграциядан, кан күйгөн согуштан өз ыктыяры менен кайтып келген тарап [1]

Репатриант - (лат. repatriate – Ата Мекенге кайтуу) репатриация жолу менен мекенине кайтып келген адам. [2]

Репатриация – гайыма жашаган өлкөсүнүн жарандыгына кайтуу же башка мамлекеттин аймагында ар кандай жазгайлардан улам калып кеткен тарап. [3]

Бала – БУУнун Балдар укугу боюнча атайын конвенциясына ылайык, “18 жашка чыга элек ар бир адам “бала” деп эсептелет. Эгер мыйзам боюнча алганда, ал мурда эрезе куракка жетпеген бала болсо гана колдонулат. [4]

Социалдык реабилитация – жарандардын социалдык укуктарын коргоого багытталган мамлекет, коомдук уюм же жеке жактар тарабынан жүргүзүлүүчү иш-чаралардын комплекси. Социалдык реабилитация процесси – бул, инсан менен коомдун өз ара аракеттенүү же өз ара кызматташуу процесси, ал бир жагынан инсанга социалдык тажрыйбаны өткөрүп берсе, экинчи жагынан адамдын өз алдынча өнүгүүсүн өөрчүтүү өнөктүгү десе болот.

Жер которгон адам (же көчүрүлгөн адам) – туруктуу жашаган жеринен жаңы, адатта адам жашабаган жерлерге (биздин учурда лагерлерге) көчүп келген же көчүп жаткан адам.

Качкын – өзгөчө кырдаалдардан улам туруктуу жашаган өлкөдөн чыгып кеткен адам.

[1] <https://dic.academic.ru/dic.nsf/efremova/273707/возвращенцы>

[2] https://encyclopediya_prava.academic.ru/5034/Репатриант

[3] <https://dic.academic.ru/dic.nsf/lower/17950>

[4] https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon.shtml

КИРИШҮҮ

2018-2021-жылдар аралыгында Сирия менен Ирактагы конфликттик аймактардан аргасыздан ички жер которгондор жана качкындар үчүн түзүлгөн лагерлерге жаткан жарандардын Кыргызстандагы жакындары, аларды кайтарып келүүгө көмөк көрсөтүү өтүнүчү менен Кыргыз Республикасынын расмий органдарына бир нече жолу кайрылышкан. [1]

Бул жылдар аралыгында кыргыз медиасында Жакынкы Чыгыш өлкөлөрүндөгү конфликттер тууралуу журналистикалык көптөгөн материалдар жарыяланган. КР УКМКнын маалыматы боюнча, 2018-жылдан тартып, 2020-жылга чейин Сириянын согуштук аракеттер жүргөн аймактарында 850 кыргызстандык чыгып кеткен жана алардын 150сү ошол жакта каза болгон. Сирияда кармалгандардын арасында дагы 140 аял бар экени белгиленет. [2]

Казакстан («Жусан» операциясы) менен Өзбекстандын («Мехр» операциясы) [3] маалымат каражаттары жарандарын кайтарып келгенден кийин ал операциялардын чоо-жайын [4] гароо чагылдыра башташса, Тажикстан [5] менен Кыргызстандын («Мээрим» операциясы), [6] медиалары бул боюнча маалыматтарды чектеп берип жатышты.

Конфликт болгон аймактардан жана ички жер которгондор менен качкындар үчүн деп салынган лагерлерден адамдардын кайтып келүү темасы кыргыз коомчулугунда эки ача пикир жаратты. Мисалы, Сирия менен Иракта калгандардын жакындарын укук коргоо органдарынын өкүлдөрү жана айрым жарандар колдоп, жаңжал болгон аймактардан алардын балдары менен аялдарын кайтарып келүү керек деген маселени жактап чыгышса, башкалары буга караманча каршы болушуп, ал репатрианттар социалдык реабилитациядан толугу менен өтө аларынан жана коомго коркунуч туудурбай турганынан күмөн санашты. [7]

Дүйнөнүн дээрлик көпчүлүк өлкөлөрүндө тыюу салынган эл аралык террористтик уюмдардын аракеттеринен жапа чеккен, жада калса жаш балдарды согуштук аракеттер токтобой жүрүп жаткан аймактардан чыгаруу менен репатриациялоо, мамлекет тарабынан канчалаган жардамдар көрсөтүлсө да бүтпөй турганы коомчулукта курч талкууга жем таштады [8].

[1] <https://vesti.kg/obshchestvo/item/82181-roditeli-prosyat-sadyra-zhaparova-vernut-detey-soderzhashchikhsya-v-lageryakh-sirii-i-iraka.html>

[2] <https://vesti.kg/obshchestvo/item/82181-roditeli-prosyat-sadyra-zhaparova-vernut-detey-soderzhashchikhsya-v-lageryakh-sirii-i-iraka.html>

[3] <https://podrobno.uz/cat/obchestvo/uzbekistan-v-ramkakh-operatsii-mekhr-5-vyvez-iz-goryachikh-tochek-95-zhenshchin-i-detey/>

[4] https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/operatsiya-jusan-knb-opublikoval-rasskazyi-uchastnikov-455221/

[5] <https://tj.sputniknews.ru/20190501/tajikistan-irak-vernuli-64-rebenka-roditeli-voevali-terroristy-1028811678.html>

[6] <https://rus.azattyk.org/a/vozvrashchenie-domoy-deti-kyrgyzstantsev-vernulis-iz-iraka-bez-roditeley/31154005.html>

[7] <https://www.youtube.com/watch?v=cvSGSg7M0Po>

[8] <https://www.unicef.org/kyrgyzstan/ru/Пресс-релизы/заявление-представителя-юнисеф-крюстин-жольм-о-репатриации-кыргызстанских-детей-из>

КИРИШҮҮ

Ирактан жаш балдарды кайтарып келээр алдында Кыргызстандагы коомдун маанайын изилдөө жана талдоодо [2] Жалпыга маалымдоо каражаттарынын орду абдан чоң экенин көрсөттү. Сенсациялардын артынан сая түшкөн журналисттер менен блогерлер өздерүнүн рейтингин көтөрүүнү көзөп, калк арасында терс пикирлерди жайылтып коюшу толук мүмкүн. Өзгөчө аярлуу темаларды, мисалы ошол эле конфликттик аймактардан кайтып келгени жаткандар тууралуу материалды даярдоодо жана жарыялоодо журналисттердин негизги милдети – нейтралдуу позиция менен калыс чагылдыруу болуп саналат.

БУУнун тиешелүү программалык документтеринде, террористтик жана экстремисттик уюмдар менен топтор тарабынан арбалып, эксплуатацияланган балалуу энелерди жана жетим балдарды кайтарууда мамлекеттик органдардын, жарандык коомдун жана медианын алдына тийиштүү милдеттерди коёт деп белгиленет.

Жалпыга маалымдоо каражаттарынын жана журналисттердин ролу жарандарга балдардын фундаменталдык укуктары боюнча билим берүүгө жана репатриант-балдар мекенине кайтып келгенден кийин стигматизацияга дуушар болбошу үчүн өтө маанилүү.

Журналисттер менен блогерлерге сунушталып жаткан ушул окуу курал – согуштук аракеттер жүрүп жаткан аймактардан аялдардын жана балдардын кайтып келиши, айрыкча жаш балдардын фундаменталдык укуктарын камсыз кылуу боюнча мамлекеттердин Эл аралык милдеттенмелери сыяктуу конфликттик-сезимтал темаларды туура чагылдыруу боюнча сунуштарды иштеп чыгуунун алгачкы аракети болуп калды деп ойлойбуз. [3]

Биздин сунуштар окурмандарга кайсы бир сөздүн жана аныктамалардын категориялык, концептуалдык аппаратын жакшыраак түшүнүүгө жана ал аркылуу кайсы бир деңгээлде багыт алууга жардам берет.

Биз, аныктамалардын жана түшүнүктөрдүн кыскача сөздүгүн сунуштайбыз. Ошондой эле бул колдонмодо эмнени чагылдырса болот же "Бирөөгө зыян келтирбе" позициясында туруп, эмнени таптакыр чагылдырганга мүмкүн эместиги тууралуу конкреттүү сунуштар камтылган.

[1] <https://www.unicef.org/kyrgyzstan/ru/Пресс-релизы/заявление-представителя-юнисеф-кристин-жольм-о-репатриации-кыргызстанских-детей-из>

[2] <https://rus.azattyk.org/a/vozvrashchenie-domoy-deti-kyrgyzstantsev-vernulis-iz-iraka-bez-roditeley/31154005.html>

[3] <https://www.unicef.org/kyrgyzstan/ru/Пресс-релизы/заявление-представителя-юнисеф-кристин-жольм-о-репатриации-кыргызстанских-детей-из>

БОРБОР АЗИЯ МАМЛЕКЕТТЕРИНДЕГИ РЕПАТРИАЦИЯ

*Балдарды улуу эле
койдостон, аларды
байкаш керек!*

2019-жылдан тартып, Борбор Азия мамлекеттери өз жарандарын конфликт болуп, согуш оту өчпөгөн аймактардан кайтара башташты. Алардын негизги бөлүгү аялдар менен балдар болду. Жалпысынан Ирак, Сирия жана айрымдары Ооганстандан өз эрки менен кетүүнү каалаган репатриация тууралуу сөз болуп жатат.

Борбор Азия өлкөлөрүнүн көптөгөн операциялары мамлекеттик органдардын жетекчилигинин жана көзөмөлүнүн астында ишке ашырылып жатты. Алар Казакстанда, Өзбекстанда жана Кыргызстанда атайын аталыш менен расмий бийлик тарабынан толук колдоого алынып турду.

Жогоруда айтылган операциялардын жардамы менен үйлөрүнө кайтарылган бардык адамдар ыктыярдуу репатриацияга дээрлик макулдугун беришкен. Төмөндө келтириле турган маалыматтар 2021-жылдын ноябрь айындагы актуалдуу маселелер гесе болот:

ӨЗБЕКСТАН

Ирак, Сирия жана Ооганстандан «Мехр» («Мээрим») деп аталган атайын операциясынын алкагында 531 жаранын кайтарды. [1][2]

[1] <https://prevention.kg/?p=10590>

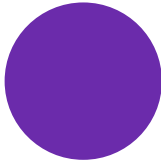
[2] <https://www.gazeta.uz/ru/2021/04/30/mehr-5/>

КАЗАХСТАН

Өзүнүн 607 жаранын алып келди, алардын ичинен 400ү балдар болгон. «Жусан» («Шыбак»), «Русафа» (негизинен Борбор Азиядан баргандарды кармаган Багдаддагы аялдар түрмөсү) атайын операциялары Ирак менен Сирияда бир нече этап менен жүргүзүлгөн. [1]. [2]

[1] <https://prevention.kg/?p=10590>

[2] <https://www.gov.kz/memleket/entities/knb/press/article/details/42716?lang=ru>

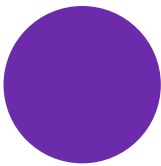

ТАЖИКИСТАН

Ирактан 84 баланы кайтарды. Тажик бийлиги, Сириядагы бир канча лагерде 500гө чейин аялдар жана балдар болушу мүмкүндүгүн билдирген. [1] [2]

[1] <https://prevention.kg/?p=10590>

[2] <https://tj.sputniknews.ru/20210204/deti-tajikistan-bezhentsy-syria-iraq-semyi-1032762210.html>

КЫРГЫЗСТАН

Ирактан "Мээрим" атайын операциясынын алкагында 79 баланы алып келди. Репатриант-балдардын ата-энелерин башын бириктирген "Жардамга кол сун" деп аталган коомдук уюмунун маалыматы боюнча [1], Сириянын түндүк-чыгышындагы качкындар менен жер которгондор үчүн түзүлгөн лагерлерде 130дан ашык аял, 400дөн көп бала болушу мүмкүн. Бирок бул такталган маалымат эмес, башка маалымат булактарынан тастыкталган жок. [2]. [3].

[1] [https://ombudsman.kg/index.php?option=com_content&view=article&id=2592:в-аннапаме-омбудсмена-состоялась-встреча-с-представителями-общественно-благотворительного-фонда-\"протяни-руку-помощи\"&catid=18&lang=ru&Itemid=330](https://ombudsman.kg/index.php?option=com_content&view=article&id=2592:в-аннапаме-омбудсмена-состоялась-встреча-с-представителями-общественно-благотворительного-фонда-\)

[2] https://kaktus.media/doc/433728_v_kyrgyzstan_odnim_reysom_vernlyi_79_detey_iz_iraka_foto.html

[3] <https://prevention.kg/?p=11633>

Ирактын бийлиги 18 жашка толо элек балдарды гана репатриация кылганга уруксат берип, бирок алардын энелерин кайтаруудан баш тарткан. Ошентип үйүнө кайткан репатриант-балдар энелеринен түбөлүккө ажырашкан. Репатриациянын шарттары боюнча, ата-энелер тиешелүү келишимге кол коюшат, ансыз балдарды кайтарып алууга мүмкүн эмес. Ошондуктан дээрлик бардык мамлекеттер Ирактан жалаң балдарды гана чыгарып жатышты.

Сириянын түндүгүндөгү жер которгондор менен качкындар үчүн түзүлгөн негизги лагерлер жайгашкан аймактарда оор кырдаалдар орун алып жатты. БУУнун [1] маалыматы боюнча, 2021-жылдын сентябрына карата 62 миңден ашуун адам эң ири Аль-Хол лагерлеринде кармалып турат, алардын 80% аялдар жана балдар.

Save the Children [2] уюмунун маалыматы боюнча, 27 000дөн ашык бала мекенине кайтып келүүнү күтүп жатат, алардын 90%ы 12 жашка чейинкилер. Бул лагерлерде иштеген эл аралык уюмдар балдарга карата зордук-зомбулук, ал тургай атайылап уулантуу факты катталганын билдиришет [3]. БУУ Сириядагы лагерлердеги зордук-зомбулуктун масштабы өсүп жаткандыгына тынчсыздануусун билдирип, ички жер которгондор менен качкындар баш калкалаочу жайларда, эң жөнөкөй шарттардын жоктугу, адамдардын ачкачылыгы жана алардын үшүп жатышкан фактарды табышканын белгилешет. Акыркы убакта Аль-Хол лагеринде киши өлтүрүүлөр көбөйгөн. [4]

2021-жылдын 29-сентябрында БУУ Сирия менен Ирактагы лагерлерде калган адамдардын өз мекенине коопсуз кайтуусу үчүн Глобалдык алкактагы атайын программасын баштады. БУУ жарандарын өз мекенине кайтарууну каалаган бардык өлкөлөргө жардам берүүгө даяр. [5]

2021-жылдын 22-декабрында Эл аралык Кызыл Крест комитети (ЭККК) да өлкөлөрдү Сириядагы качкындар жана жер которгондор үчүн даярдалган лагерлерден өз жарандарын мекенине кайтарып кетүүгө чакырды [6]. "ЭККК мамлекеттерди өз жарандарын репатриациялоого чакырып, бул иштер белгилүү бир стандарттарга, принциптерге ылайык жана бардык мыйзамдардын чегинде аткарылып, ошондой эле кайтып келген балдарга кийин ар тараптан колдоо көрсөтүү керек",-деген.

[1] <https://news.un.org/ru/story/2021/09/1410922>

[2] <https://www.savethechildren.net/news/syria-thousands-foreign-children-al-hol-camp-must-be-repatriated-given-coronavirus-fears-0>

[3] <https://prevention.kg/?p=10283>

[4] <https://news.un.org/ru/story/2021/01/1394902>

[5] <https://news.un.org/ru/story/2021/09/1410922>

[6] <https://tass.ru/obschestvo/13265747>

РЕПАТРИАЦИЯГА БАЙЛАНЫШТУУ УКУКТУК МАСЕЛЕЛЕР

Кыргыз Республикасынын Конституциясы

V ГЛАВА. ЖАРАНДЫК. ЖАРАНДЫН УКУКТАРЫ ЖАНА МИЛДЕТТЕРИ

51-берене

1. Кыргыз Республикасынын жарандыгы - адам менен мамлекеттин өз ара укуктарынын жана милдеттеринин жыйындысынан турган туруктуу укуктук байланышы.
2. Бир дагы жаран өз жарандыгынан ажыратылышы мүмкүн эмес. Кыргыз Республикасынын жараны болуп саналган адамдардын башка мамлекеттин жарандыгына таандыктыгы мыйзамдарга жана Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп саналган эл аралык келишимдерге ылайык таанылат.
3. Өзүнүн Кыргызстан элине таандыктыгын далилдеген ар бир адам Кыргыз Республикасынын жарандыгын жөнөкөйлөтүлгөн тартипте алууга укуктуу. Кыргыз Республикасынын чегинен тышкары жашаган кыргыздар башка мамлекеттин жараны болгондугуна карабастан, Кыргыз Республикасынын жарандыгын жөнөкөйлөтүлгөн тартипте алууга укуктуу. Кыргыз Республикасынын жарандыгын алуу тартиби жана шарты мыйзам менен аныкталат.
4. Кыргыз Республикасынын жаранынын паспорту мамлекеттин менчиги болуп саналат.
5. Кыргыз Республикасынын жараны республиканын чегинен сыртка чыгарып салынбайт же башка мамлекетке өткөрүп берилбейт.
6. Кыргыз Республикасы өз чегинен сырткары жүргөн жарандарын коргоого жана колдоого кепилдик берет.
7. Мурда Кыргыз Республикасынын жарандыгында турган чет өлкөлүк жарандар же жарандыгы жок адамдар жашап туруу мүмкүндүгүн жөнөкөйлөтүлгөн тартипте алууга укуктуу.

Бириккен Улуттар Уюмунун Качкындар боюнча Жогорку Комиссарынын Башкармалыгы [1] репатриацияны адамдын өз өлкөсүнө ыктыярдуу түрдө кайра кайтып келиши жана андан кийин реинтеграцияланышы деп аныктама берет.

Эл аралык стандарттарга ылайык, ыктыярдуу репатриация ишке ашканда, үй-бүлө мүчөлөрүн бириктирип, же керек болсо үй-бүлөсү табылбай калган учурда да, анын өлкөсү баланы колдоп, ага кам көрөт. [2] [3]

Мамлекеттер өз жарандарын кабыл алууга милдеттүү жана жарандыктан ажыратуу (мамлекет баланын жарандыгын же паспортун тартып ала албайт) сыяктуу чаралар менен аларды башка мамлекеттерде калып калууга мажбурлай албайт. [4][5]

2007-жылдын 21-майында кабыл алынган «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндөгү» мыйзамынын [6] (акыркы өзгөртүүлөр 2016-жылдын 2-августунда киргизилген) «Кыргыз Республикасынын жарандыгынын принциптери тууралуу» 4-беренесине ылайык, «Кыргыз Республикасынын ар бир жараны өзүнүн жарандыгынан жана өзүнүн жарандыгын өзгөртүү куугунан ажыратылышы мүмкүн эмес».

7-беренеге: «Ал мамлекетте Кыргыз Республикасынын дипломатиялык өкүлчүлүгү же консулдук мекемеси жок болгон учурда Кыргыз Республикасынын жарандарынын укуктарын, эркиндиктерин жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоо Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп саналган эл аралык келишимдерге ылайык башка мамлекеттердин тиешелүү органдары тарабынан жүзөгө ашырылышы мүмкүн».

Кыргыз Республикасынын жарандыгын туулгандыгы боюнча алуу жөнүндө 12-статьяда: «Бала туулган учурда анын ата-энеси Кыргыз Республикасынын жараны болсо туулган жерине карабастан бала Кыргыз Республикасынын жараны болуп саналат», - деп баса белгиленген.

Бала асырап алууда, ата-энесинин бири башка өлкөнүн жарандыгын алып, а балдары башка мамлекеттин өкмөтү тарабынан репатриацияланган учурда, Кыргыз Республикасынын жарандыгын сактап калуу жөнүндө 18-статья:

«Чет өлкөлүк жарандар же жарандыгы жок адамдар же болбосо бирөөсү Кыргыз Республикасынын жараны, ал эми башкасы - чет өлкөлүк жаран же жарандыгы жок адам болгон жубайлар тарабынан асырап алынган Кыргыз Республикасынын жараны болгон бала Кыргыз Республикасынын жарандыгын сактап калат».

[1] https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/unhcr_statute.shtml

[2] <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=5b571f3b4>

[3] <https://slovar-gumanitarnogo-prava.org/content/article/4/vossoedinenie-semei/>

[4] https://www.un.org/counterterrorism/sites/www.un.org.counterterrorism/files/19-22775-r-dpa-fft_handbook_web.pdf

[5] <http://hrlibrary.umn.edu/russian/monitoring/Rchapter11.html>

[6] <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ky-kg/202103?cl=ru-ru>

РЕПАТРИАЦИЯ МЕНЕН РЕИНТЕГРАЦИЯНЫ ЧАГЫЛДЫРУУДАГЫ СУНУШТАР

Репатриациядан жапа чеккен балдаргы жана аялдаргы сүрөттөө үчүн кандай терминдерди колдонсо болот? Расмий документтерге “өмүрү жана ген-соолугу үчүн өтө кооптуу кырдаалда турган жана мамлекет тарабынан корголууга укугу бар балдар” деген сөздөр көбүрөөк колдонулат.

Эл аралык документтерге “куралдуу кагылыштан жабыркаган балдар” [1] деп жазуу адат болуп калды. [2] Биз, кастык тилине эң аз кабыла турган же терс маалыматтарды кескин камтыбай турган төмөнкү терминдерди карманууну сунуштайбыз. Алар жогоруда айтылган адамдарды атоого, анын ичинен балдарга карата да кеңири пайдаланыла турган орфографиялык жактан кыскараак жана колдонууга жарамдуу сөздөр.

[1] https://www.un.org/counterterrorism/sites/www.un.org.counterterrorism/files/19-22775-r-dpa-fft_handbook_web.pdf
[2] <https://news.un.org/ru/story/2021/12/1415262>

1

КОНФЛИКТТЕН ЖАБЫРКАГАН БАЛДАР

Конфликттен жабыркаган балдар – куралдуу конфликт чыккан аймактарга эрксизден барып, ата-энелеринин же камкорчуларынын каалоосу менен кайсы бир окуялардын катышуучулары же күбөсү болууга аргасыз болгон балдар.

2

КАЙТАРЫЛГАНДАР

Кайтарылгандар – эмиграциядан, кан күйгөн согуштан өз ыктыярлары менен кайтып келгендер.

(Ефремовдун түшүндүрмө сөздүгү [1],[2])

[1] <https://gufo.me/dict/efremova/возвращенцы>

[2] <https://dic.academic.ru/dic.nsf/efremova/273707/возвращенцы>

3

РЕПАТРИАНТ

Репатриант - (лат. repatriate – Ата Мекенге кайтуу) репатриация жолу менен мекенине кайтып келген адам.

(Юридикалык сөздүк. [1])

[1] <https://jurisprudence.academic.ru/10467/Репатриант>

4

КОНФЛИКТ БОЛГОН АЙМАКТАРДАН КАЙТЫП КЕЛГЕНДЕНДЕР

Конфликт болгон аймактардан кайтып келгендер - Репатрианттардын кайган келгенин белгилөөгө “аскердик аймактардан кайтып келүү” же “согуш жүрүп жаткан өлкөлөрдөн” деген сөздүн ордуна “конфликт болгон аймактардан кайтып келүү” деген сөздү колдонууну сунушталат.

*Балдар төрөлүүсү
тууралуу бизден
сурабайт, аны биз
каамаланбыз,
ошондуктан алардан
эч нерсе талап
кылбашыбыз керек!*

*Алардын бул жашоодо
бейпил жашоосу үчүн
биз кооптуубуз.*

*Балдарга учканга
канат, сокконго жүрөк
бершимбиз керек!*

*Канаттарын
каккылап, канчалык
бийик учпасын,
алардын кайра
кайтып келе турган
киндик кан тамган
жерин бар.*

Согуштук аракеттер жүрүп жаткан аймактардан кайтып келген аялдар жана балдар жөнүндө маалыматтык документтер же материалдар адам укуктарынын жалпы принциптерине негизделген улуттук, ошол эле кезде Эл аралык мыйзамдардын нормалары менен талаптарына ылайык келүүгө тийиш [1].

Балдардын укуктары жөнүндө Конвенция мамлекеттерди баланын укуктарын физикалык же психологиялык зомбулуктун, маскарлоо же кордоонун, ырайымсыз мамиле менен эксплуатациянын бардык түрлөрүнөн коргоо үчүн бардык зарыл чараларды көрүүгө милдеттендирет. Анын ичинде куралдуу кагылышуулардан жабыркаган балдар да бар [2].

Баланын укуктары жөнүндө конвенцияга ылайык, аны калыбына келтирүү жана интеграциялоо – “баланын ген-соолугун, өзүн-өзү сыйлоосун жана кадыр-баркын камсыз кылган шартта”, башкача айтканда, аларды “жардамга муктаж жана коргоого укугу бар объект” катары кароо менен ишке ашырууга тийиш». [3] [4]

Балдардын укуктарын камсыз кылууда албетте, алардын кызыкчылыктарын эске алуу менен маалыматты туура чагылдыруу да камтылат.

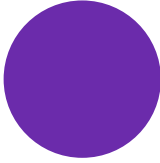
Коомдук кызыкчылыктар согуштук аракеттер жүргөн аймактардан кайтып келген аялдар менен балдарды репатриациялоо, реабилитациялоо жана реинтеграциялоо боюнча кампанияга **баланын кызыкчылыктарын жана укуктарын эске алуу менен канааттандырылууга тийиш**

[1] <http://euro-ombudsman.org/reference/theory/mezhdunarodnuyu-hartiyu-prav-cheloveka-obrazuyut-tri-dokumenta>

[2] <https://www.coe.int/ru/web/compass/convention-on-the-rights-of-the-child>

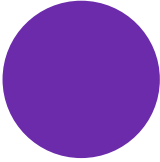
[3] <https://www.coe.int/ru/web/compass/convention-on-the-rights-of-the-child>

[4] <https://www.unicef.org/eca/ru/media/ethical-guidelines>

БАЛАНЫН УКУГУН САКТОО

Коомчулукка маалымат таратууда баланын укуктары бузулбаш керек. Ар кандай маалыматтык материалдарга, жада калса кыскача жаңылыктарга да, репатриант балдардын контексти эске алынышы керек.

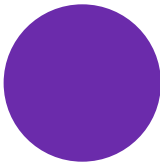

ГЕНДЕРДИК-СЕЗИМТАЛДУУЛУК

Репатриация, реабилитация жана реинтеграция маселелерин чагылдырууда, кыздар, балдар, жана аялдар башынан өткөргөн зомбулуктун гендердик аспектилери эске алынуусу кажет. Бул жагынан куралдуу кагылышуулардан жапа чеккен, физикалык, психологиялык жана сексуалдык зомбулукка дуушар болгон кыздарга жана аялдарга өзгөчө аяр мамиле кылуу зарыл. [1] [2]

[1] https://www.un.org/counterterrorism/sites/www.un.org.counterterrorism/files/19-22775-r-dpa-fff_handbook_web.pdf

[2] <https://www.unicef.org/eca/ru/media/ethical-guidelines>

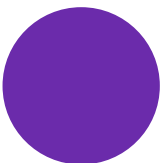

ТУУРАЛЫК

Репатриант балдар өлкөсүнө ата-энелерсиз, апасы жок кайтышат, башкача айтканда, алар менен чогуу абак жазасын өтөгөн же ата-энеси каза болуп калган болушу мүмкүн. Ошондуктан, репатриант балдардын бул категориясындагылары менен баарлашууда анын камкорчусунун катышуусунда жүргүзүлсө дагы, максималдуу түрдө туура суроолор берилиши керек [1]. [2]

https://www.un.org/counterterrorism/sites/www.un.org.counterterrorism/files/19-22775-r-dpa-fff_handbook_web.pdf

[2] <https://www.unicef.org/eca/ru/media/ethical-guidelines>

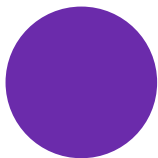
КАСТЫК ТИЛИНЕН КАЧЫҢЫЗ

Ар бир балага күнөөсүздүк презумпциясы кепилденгендиктен, жек көрүү элементтери камтылган айыптоочу кастык тилдүү риторикадан жана баа берүүдөн алыс болуңуз, анын жеке турмушуна сый-урмат көрсөтүү аркылуу жаш курагын эске алуу менен кайрылыңыз. [1]. [2]

[1]

https://www.un.org/counterterrorism/sites/www.un.org.counterterrorism/files/19-22775-r-dpa-fff_handbook_web.pdf

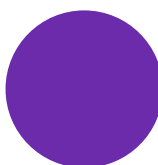
[2] <https://www.unicef.org/eca/ru/media/ethical-guidelines>

ИЛЛЮСТРАЦИЯНЫ КАЙДАН ИЗДЕСЕ БОЛОТ?

Иллюстрациялык-маалыматтык материалдар үчүн расмий жана ишенимдүү булактардын кабарларын пайдаланып, визуалдаштырылган мультимедиялык контент жасоону сунуштайбыз. Биринчи кезекте өзүңөрдүн маалыматтык платформаңар үчүн эркин колдонууга коюлган БУУнун Балдар фонду (UNICEF) [1], тарабынан ири көлөмдө даярдалган фото\видео\маалыматтарды кеңири пайдалансаңар болот.

[1] <https://www.unicef-irc.org/search/?q=al+hol>

ИШЕНИМДҮҮ БУЛАКТАР

БУУнун аялдар, качкындар аргасыздан жер которгондор жана мигранттар менен иштеген бир канча бөлүмдөрүнүн расмий маалыматтарын колдонуңуздар. Ошондой эле сунушталган ишенимдүү маалымат булактарынын катарына, аялдар менен балдарды репатриациялоо, реабилитациялоо жана реинтеграциялоо иштери менен алектенген мамлекеттик органдардын жана ведомстволордун, балдар укугу жаатында иш алып барышкан (Акыйкатчы институттары), ошондой эле качкындар, аргасыз жер которгондор жана балдар менен иштеген Эл аралык уюмдардын расмий сайттары кирет.

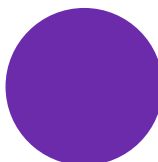
[1] <https://news.un.org/ru/>

АВТОРДУК УКУК

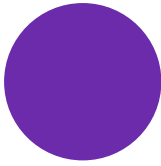
Фото жана видео материалдардын алдына жазылган тексттерге, айрыкча материалдардын мазмунуна ал жазылган маалымат дал келээр-келбесине өзгөчө көңүл бургула. Автордук укукту бузбагыла, тиешелүү жерине фото, видео материалдардын авторлорун талапка ылайык көрсөткүлө. Силерге айтылган маалымат булактарын туура колдонуп, кастык тилинен качкыла, стереотиптерден оолак болгула! [1].

[1] <https://www.article19.org/ru/resources/hate-speech-explained-a-toolkit/>

ВИДЕО ЫРААТТУУЛУК

Репатрианттарга карата кастык тили менен жек көрүүнү козгой турган видеоматериалдарда колдонулган видео ырааттуулугу чоң мааниге ээ. Бул теманы чагылдырууда баланын укуктарын жана кызыкчылыктарын эске алуу керек экенин унутпаңыз.

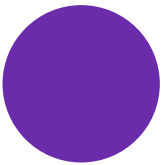

ТЫЮУ САЛЫНГАН СИМВОЛДОР

Аялдар менен балдарды азгырган террористтик жана экстремисттик уюмдардын ишмердүүлүгү Борбор Азиянын бардык мамлекеттеринде тыюу салынган [1]. Демек, мыйзам тарабынан тыюу салынган уюмдардын жана кыймылдардын символдорун же аракеттерин толук же жарым-жартылай болсо да чыгаруу, мыйзамдарга ылайык жоопкерчилик тартууга алып барат [2].

[1] <https://prevention.kg/?p=9416>

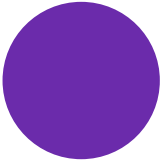
[2] <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/1748>

ТЫЮУ САЛЫНГАН УЮМДАР

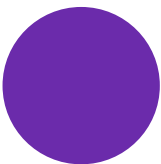
Эгер тыюу салынган уюм тууралуу сөз кылууга туура келип калса, анда “соттун чечиминин негизинде Кыргыз Республикасынын аймагында бул уюмдун ишмердүүлүгүнө тыюу салынгандыгын” айтуу милдеттендирилген [1].

[1] <https://prevention.kg/wp-content/uploads/2019/01/Список-запрещенных-в-Кыргызстане-организаций-и-движений.pdf>

БАЛДАРДЫ ЭСКЕ АЛУУ

Балдар тууралуу кеп болуп жатканда, тыюу салынган уюмдарга же кыймылдарга шилтеме жасап, алар жөнүнө сөз кылуу менен тексттерде кайсы бир маалыматтарын колдонуу сунушталбайт. Мындай үн коштолгон материал аркылуу адамдарды терс маанайга жетелеп, кастык тили менен жек көрүү сөздөрүн пайда кылуу ыктымалдуулугун жогорулатат.

БАЛДАРДЫ КАМЕРАГА ТАРТУУ

Атайын операциянын алкагында репатриациядан, реабилитациядан жана реинтеграциядан өтүп жаткан аялдар менен балдарды камерага тартуу алардын өздөрүнүн же камкорчусунун уруксаты менен гана ишке ашырылат. Тартымга уруксат берүү иши жазуу жүзүндө жол-жоболоштурулат. Купуялыкты урматтоо жана стигматизациядан “оолак болуу” үчүн мүмкүн болушунча түз эфирлерден качууну сунуштайбыз [1].

[1] <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/17444?cl=ru-ru>

*Бардык балдар аларга
кишилер бирөө ишениши
үчүн кичинекей болсо
да жардамга, үлүктө
муктап.*

Кыргызстандагы журналисттердин Этиякалык кодекси журналисттерге төмөндөгүлөрдү сунуш кылат: “Балдарга байланышкан маселелерди чагылдырууга журналист бөтөнчө этият болушу шарт. Журналистте жана редактордо жашы жете электердин жеке жашоосун чагылдыруу үчүн жүйөөлүү негиз жана балдардын ата-энесинин, асырап алгандардын же мыйзамдуу өкүлдөрүнүн макулдугу болушу керек. Зомбулук окуяларга катышкан, мыйзамсыз аракеттерге байланышы бар балдардын аттарын (же аларды таанууга мүмкүндүк берген белгилерин) жарыялоого жол берилбейт” [1].

Репатрианттардын камкорчулары же жакындары менен иштөө чоң мааниге ээ.

Камерага тартуу алдында жана интервью алаарды аларга сөзсүз түрдө эмнеге тартып жатканы тууралуу толук маалымат менен бериле турган суроолорду алдын ала айтуу өтө маанилүү.

Алар эмне кылып жатканын түшүнүп, аракеттери тууралуу өзүнө-өзү отчет бере алышы да абдан чоң мааниге ээ.

Кастык тили терс маанай жаратат. “Артикль 19 #ChallengeHate” долбоору ага төмөнкүчө аныктама берген: “Бул адам укуктарынын эл аралык мыйзамдарында таанылган идентификациялык мүнөздөмөнүн негизинде бир адамды же адамдардын тобун ким экендигине байланыштуу басмырлоочу жек көрүү.

Бул идея менен пикирлердин аудиторияга айтылган ар кандай билдирүүсү. Ал жазуу жүзүндө, визуалдык, көркөм ж.б.у.с. ар кандай формада болушу мүмкүн.

Аны түрдүү Жалпыга маалымдоо каражаттары, социалдык медиа же мессенджерлер аркылуу таркатууга болот” [2].

[1] <https://challengehate.com/ru/what-is-hate-speech/>

[1] <https://journalist.kg/ru/codex/>

КОҢФЛИКТТИК АЙМАКТАН КАЙТАРЫЛГАН БАЛДАР ТУУРАЛУУ ЧАГЫЛДЫРУУДАГЫ БУУНУН СУНУШТАРЫ

БУУнун Терроризмге каршы күрөшүү борборунун кеңештери

ТУУРАЛЫК

Интервью алып жаткан учурда аялдардын жана балдардын “жарасын сыйрыган” суроолорду бербөңүз.

ФАКТЫЛАР

Балдардан кайсы бир окуяларды айтып берүүнү, алар башынан өткөрбөгөн нерселерди жасоону сурабаңыз.

СТИГМА

Куралдуу кагылыштардан жапа чеккен аялдар менен балдарды басмырлоонун жана стигматизациялоонун бутасына айландыра турган сыпаттамалардан алыс болуңуз.

Куралдуу кагылышуу учурунда кылмыштуу топтордун, анын ичинде БУУ террористтик деп тапкан уюмдардын зордук-зомбулугунун жана кыянаттыгынын курмандыгына көбүнчө балдар кабылышат. БУУнун Терроризмге каршы күрөшүү башкармалыгы:
https://www.un.org/counterterrorism/sites/www.un.org.counterterrorism/files/19-22775-r-dpaftf_handbook_web.pdf

БАЛДАРДЫН УКУКТАРЫН КОРГОО БОЮНЧА ЭЛ АРАЛЫК КОНВЕНЦИЯ

Балдардын укуктары жөнүндө конвенция мамлекеттерди куралдуу кагылышуулардан жапа чеккен балдарды реабилитациялоо жана реинтеграциялоо үчүн бардык чараларды көрүүгө жана аларга кепилдик берүүгө милдеттендирет:

Басмырлоого кабылбоо

укугу;

Жашоо укугу,

Жашоо жана өнүгүү

укугу;

Үй-бүлөгө укугу;

Жарандык укугу.

БУУНУН РЕПАТРИАНТТАРГА БАЙЛАНЫШКАН ПРИНЦИПТЕРИ

Эл аралык жана улуттук мыйзамдар боюнча олуттуу айыптарга дуушар болбогон аялдар менен балдарды репатриациялоо, реабилитациялоо жана реинтеграциялоо боюнча БУУнун принциптери [1] төмөнкү укуктарга ээ [2]:

[1] [https://undocs.org/ru/S/RES/2396\(2017\)](https://undocs.org/ru/S/RES/2396(2017))

[2] https://www.un.org/counterterrorism/sites/www.un.org.counterterrorism/files/19-22775-r-dpa-fff_handbook_web.pdf

ЖАШОО УКУГУ

ӨЗ МЕКЕНИНЕ КИРҮҮ УКУГУ

ЖАРАНДЫК УКУГУ

ҮЙ-БҮЛӨГӨ УКУГУ

**РЕАБЛИТАЦИЯЛЫК ЖАНА
РЕИНТЕГРАЦИЯЛЫК УКУГУ**

БУУНУН БАЛДАР ФОНДУНУН АЛТЫ ПРИНЦИБИ

Бириккен Улуттар Уюмунун Балдар Фонду коомдук кызыкчылыктарга жооп бере тургандай кылып, балдар укуктарына шек келтирбей жана бул маселелерин кантип чагылдырса боло тургандыгы боюнча журналисттер үчүн атайын принциптерди жана көрсөтмөлөрдү иштеп чыккан [1].

[1] <https://www.unicef.org/eca/ru/media/ethical-guidelines>

1. Кандай гана абал болбосун бардык балдардын укуктарын сыйлаңыз.
2. Балдар менен маек куруп жатканыңызда (жана ушул маселени чагылдыруу учурунда) ар бир баланын жеке жашоого жана купуялуулукка болгон укугун урматтоого, алардын пикирин угууга, алар дагы кайсы бир маселени чечүүгө таасир эте алуусуна көңүл буруп жана ал бала кандайдыр бир зыян же өч алууга кабылып калбашы үчүн өтө этият болуңуз.
3. Биринчи кезекте, ар бир баланын кызыкчылыгын жогорку деңгээлде камсыздоо принциби менен балдардын көйгөйлөрүн чечүүнү жана алардын укуктарын коргоону жетекчиликке алыңыз.
4. Тизил же бул баланын кызыкчылыктарын жогорку деңгээлде камсыздоо деген эмне экенин аныктоого аракет кылып жатканыңызда, баланын жаш курагына жана жетилгендигине жараша анын өз пикирин эске алуу укугун эстен чыгарбаңыз.
5. Ар кандай репортаждын саясий, социалдык жана маданий кесепеттери тууралуу баланын абалына түздөн-түз тиешеси бар жана ага мыкты баа бере алган адамдардан кеңеш алыңыз.
6. Балага же анын бир туугандарына, теңтууштарына кооптонуу туудурган текстти же сүрөттөрдү, алардын өзгүк маалыматтары өзгөртүлүп же жашырылган болсо да, жарыялабаңыз.

БАЛДАРДАН ИНТЕРВЬЮ АЛУУДАГЫ БУУНУН БАЛДАР ФОНДУНУН АЛТЫ ЭРЕЖЕСИ

1. Бир да балага зыян жеткирбеңиз: анын маданий чөйрөсүн эске албай жана баланы кооптонууга же басмырлоого калтырган эсинде калган кайсы бир жаралуу окуяларга байланыштуу суроолордон, жүрүм-турумдардан же комментарийлерден карманыңыз.

2. Интервью үчүн балдарды тандоодо жынысына, расасына, жашына, динине, статусуна, билимине жана физикалык жөндөмдүүлүгүнө жараша басмырлоодон алыс болуңуз.

3. Жасалмалуулуктан качыңыз. Мисалы: балдардан кайсы бир окуяларды айтып берүүнү же алар башынан өткөрбөгөн нерселерди жасоону талап кылбаңыз.

4. Бала же анын мыйзамдуу өкүлү, кабарчы менен сүйлөшүп жатканын билеби? Ушуну байкаңыз. Бул интервьюну кантип жана кандай максатта колдонууну пландап жатканыңызды аларга түшүндүрүп бериңиз.

5. Баладан жана анын мыйзамдуу өкүлүнөн интервью алууга, видеого жана документалдык сүрөткө тартууга ар дайым макулдугун алыңыз. Мүмкүн болушунча бул макулдук жазуу жүзүндө болгону жакшы. Мындай макулдук бала жана анын камкорчусу эч кандай мажбурланбаган шартта алынышы керек, ошондой эле алар жөнүндө материал жергиликтүү коомчулукта жана дүйнө жүзүнө жарыяланышы мүмкүн экенин билиши шарт. Бул үчүн сөзсүз түрдө баланын эне тилинде макулдук суралышы зарыл жана ал ишенген адам менен кеңешкенден кийин гана ошол бала тарабынан берилиши керек.

6. Бала кайсы жерде жана кантип интервью берип жатканына назар салыңыз. Интервью алуучулардын жана фотографтардын санын чектеңиз. Маек учурунда бала өзүн эркин сезип жатабы, өз окуясын кимдир бирөөлөрдүн, мисалы, интервью берүүчү дагы башка адамдардын кысымысыз айтып жатабы, ушуларды текшерип, ага ынанууга аракет кылыңыз. Видео жана радио интервьюларды жаздырууда, тандалган визуалдык фон ал бала жөнүндө же анын жашоосу жана окуясы тууралуу коомчулуктун кабылдоосуна кандай таасир этээрин эске алыңыз. Балага өзүн үй шартында тургандай кылып көрсөтүүгө жана айланасындагылар ага эч кандай коркунуч туудурбасына, ошондой эле алар терс таасирин тийгизбесине ынандырууга аракет кылыңыз.

КОРУТУНДУ

Ар бир бала анын дене-
боюнун, акыл-эсинин,
руханий, адеп-
ахлактык жана
социалдык өнүгүүсү
үчүн зарыл болгон
жашоо деңгээлине
укуктуу.

Кыргыз
Республикасында
Баланын Эң маанилүү
кызыкчылыктарын
колдоо жана камсыз
кылуу принциби
колдонулат.

Кыргыз
Республикасынын
Конституциясы,
27-берене

Бул колдонмого журналисттерге, медиа
эксперттерге, блоггерлерге, жарандык уюмдарга
жана мамлекеттик уюмдардын басма сөз
кызматтарына репатрианттардын, өзгөчө
балдардын жана аялдардын укуктарын жана
кадыр-баркына шек келтирбестен, алардын
маселелерин туура чагылдыруу боюнча
конкреттүү сунуштар берилген.

Колдонмонун негизги принциби «Бирөөгө зыян
келтирбе». Качан журналистика бирөөнү
маскарлаган сыяктуу айтылган ашыкча же анык
эмес сөз таратып, ушундай маалыматтык
мейкиндикте иштегенде, адамдар мындай
катааларга абдан катуу реакция кылышат.

Негизи - бул, журналисттин жакындарын жоготуп,
кандай гана ишке болбосун тез капаланган,
психологиялык жана эмоционалдык сокку алган,
зомбулукка кабылып, калыссыздыкка туш болгон,
тагдыры талкаланып, ачкачылыкка ууккан
адамдар менен иштеген жумуш.

Журналист биринчи кезекте аларды изилдеп,
абалын түшүнүшү керек. Бул журналистикадагы
өтө кууш жолдо тымызын аткарыла турган, керек
болсо зергердин ишиндей десек болот. Бирок бул
өтө маанилүү нерсе, анткени ал аркылуу
журналисттин коомдук жана саясий да
жоопкерчилиги жогорулайт.

Мындай журналисттин аудиториясы абдан
чалпоо, туура эмес айтылган бир сөз анын
алдындагы «эшиктерин» биротоло жаап, кийин ага
карата ишенбөөчүлүктү пайда кылышы мүмкүн.

КОЛДОНУЛГАН АДАБИЯТТАР

1. <https://www.unicef.org/eca/ru/media/ethical-guidelines>
2. https://www.un.org/counterterrorism/sites/www.un.org.counterterrorism/files/19-22775-r-dpa-ftf_handbook_web.pdf
3. <https://www.coe.int/ru/web/compass/convention-on-the-rights-of-the-child>
4. <https://www.unicef.org/kazakhstan/Новостные-заметки/этические-принципы-освящения-материалов-о-геях>
5. <https://www.unicef.org/eca/ru/media/ethical-guidelines>
6. <https://challengehate.com/ru/what-is-hate-speech/>
7. [https://undocs.org/ru/S/RES/2396\(2017\)](https://undocs.org/ru/S/RES/2396(2017))
8. <https://prevention.kg/?p=9416>
9. <https://www.savethechildren.net/research-reports>
10. https://ombudsman.kg/index.php?option=com_content&view=article&id=2592:в-аннараме-омбугсмена-состоялась-встреча-с-представителями-общественно-благотворительного-фонда-“протяни-руку-помощи”&catid=18&lang=ru&Itemid=330
11. <https://www.osce.org/files/f/documents/1/9/260646.pdf>
12. <https://mmdc.ru/wp-content/uploads/2020/01/extreme.pdf>
13. <https://journalist.kg/ru/codex/>
14. https://www.sfcg.org/wp-content/uploads/2021/01/Mass_media_and_social_media_analysis_on_religious_freedom_and_violent_extremism_in_Central_Asia-RU.pdf
15. http://157.230.24.116/wp-content/uploads/2019/07/Information-flows_public_rus.pdf
16. http://157.230.24.116/wp-content/uploads/2019/07/Violent-extremism-online_public_rus.pdf
17. <https://kyrgyzstan.un.org/ru/86969-rukovodstvo-po-genderno-chuvstvitelnomu-osvescheniyu-sobytiy-i-protivodeystviyu-propagande>
18. <https://www.gcedclearinghouse.org/sites/default/files/resources/200540rus.pdf>
19. https://internetpolicy.kg/wp-content/uploads/2019/06/Ru_SegmentationExerciseReport_FinalDraft_May2019.pdf
20. <http://hrlibrary.umn.edu/russian/monitoring/Rchapter11.html>
21. <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/112213?cl=ru-ru>

Иллюстрациялык фото жана сүрөттөр төмөнгөгү сайттардан колдонулду:

<https://www.freestockimages.ru> u <https://www.canva.com>

Колдонмо куралдуу кагылышуулардан жабыркаган аялдар менен балдарды репатриациялоо, реабилитациялоо жана реинтеграциялоо үчүн Кыргыз Республикасынын Баш мыйзамынын беренелери, БУУнун атайын Тутумунун маалыматтык ресурстары колдонулду;

Казакстандын, Өзбекстандын, Тажикстандын, Кыргызстандын расмий мамлекеттик органдарынын материалдары;

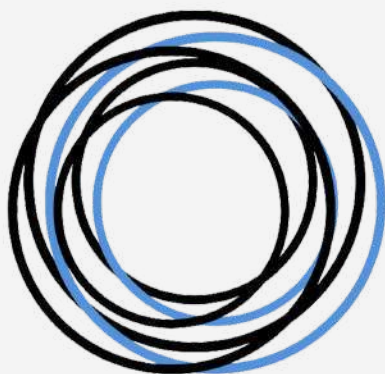
Кыргыз Республикасынын журналисттеринин Этикалык кодекси;

Эл аралык жана жергиликтүү жарандык уюмдар.

Бул окуу куралдагы маалыматтарды толук же жарым-жартылай колдонууда жана аны интернет булактарында цитаталоодо – сөзсүз түргө репатриацияга, реабилитацияга жана реинтеграцияга тартылган аялдардын жана балдардын кызыкчылыктарын эске алуу менен, ошондой эле пайдаланылган булактарга шилтеме берүү милдеттендирилет.

**Колдонмо БУУнун Өнүктүрүү программасынын
колдоосу менен
#Prevention Media тарабынан даярдалды.**

**Кошумча маалыматтар үчүн биз менен төмөндөгү электрондук
дарек аркылуу байланышсаңыздар болот:
preventionmediaca@gmail.com**

#PREVENTION MEDIA

HTTPS://PREVENTION.KG